

Szolgálatunk gyönyörűsége terhe alkalmas és alkalmatlan időben

Az, aki magához hívta tanítványait, gyönyörűsége igát ígért. Előzőleg felment a boldogság hegyére, hogy kihirdesse a mennyek országát. Láthatárunkon a hegyek mintha érintenék a felhőket, mintha találkozna az ég és a föld – jövőnk láthatárán ott van Jézus, s ahol ő van, ott együtt van a két ország, a mennyei és a földi. A mennynek és a földnek ez a találkozása azt is jelenti, hogy Isten akarata és az emberi törekvés eggyé válik. Isten boldoggá akarja tenni övéit, igájukat gyönyörűséggé, s mi is ezt szeretnők.

Hallgatóimtól elnézést kérek, mert kétségeim vannak afelől, hogy illetékes vagyok-e erről beszélni, hiszen több mint harminc éve nem vagyok parókus lelkipásztor, nincs időben közeli élményem arról, hogy éppen ma mit jelent a szolgálat terhe és gyönyörűsége. De ha nincs is tapasztalatom arról, amit ma jelent a szolgálat, ha tehát nem tudok arról beszélni, ami *van*, megpróbálom a *kell* szintjén érdekeltté tenni lelkipásztor testvéreimet.

Előadásom első részében három, magunkig vezető úton fogom magammal vinni hallgatóimat; a másodikban arról lesz szó, hogy mikor volt és mikor van alkalmas és mikor alkalmatlan idő.

I. Utak saját magunkig

1. Szolgálatunk útja mindenekelőtt *Istentől magunkig vezet*: Ő elhív és megbíz, mi vállaljuk a feladatot. Most nem azokról beszélek, akik Istentől nyert küldetésüket nem veszik komolyan, vagy, mert ez nem jelent számukra semmit, vagy, mert lemondanak magukról, látva a szolgálattal járó terheket. Azokról és azoknak szólok, akik meg akarnak felelni felülről nyert elhívásuknak. A Teológián megtanultuk, a gyakorlatban tudjuk, hogy ez sokrétű szolgálatot jelent, s nekünk mindegyikben eleget kell tennünk. De félreértjük Istent, ha azt képzeljük, hogy ő maximális lelki, szolgálati teljesítményeket követel, mert nem számolunk azzal, hogy ő nem teremtett mindenkit egyformának. A karizmák milyenségében és a talentumok mennyiségében különbözünk, ezek minőségének és mértékének megfelelően számoltat el minket. Mi történik akkor, ha valaki például az igehirdetés lelki ajándékát öt talentumnyi mértékben kapta, de a katekézisre csak egyet nyert? Nyilván az, ami a talentumok példázatában olvasható, hogy Isten csak annyit kér számon, amennyit adott. Ne érezzük magunkat szerencsétleneknek és hiábavalóknak, ha nem sikerülnek lelkigondozói beszélgetéseink, ha a szószékről lejövet úgy érezzük, hogy nem azt adtuk át, amit kellett volna, de még azt sem, amit munkaasztalunknál előre elkészítettünk. Reménykedjünk abban, hogy Isten azt mondja: kevesen voltál hű. Azt mondtam, hogy ne keseredjünk el, ha nem tudjuk a szolgálat minden területén a maximumot nyújtani, mert ezt Isten sem várja el tőlünk. De ehhez

mindjárt hozzá kell tennünk: Ő maximális lelki, szellemi erőbefektetést vár. Az Isten előtt álló lelkiismeretünk kérdése nem az, hogy tudtunk-e mindenben tökéletes szolgálatot végezni, hanem az, hogy elkövettünk-e mindent, hogy minél inkább megfeleljünk Isten megbízásának. A teológiai oktatás, a parókián kéznél levő szakirodalom arra (is) jó, hogy amire nézve nem kaptunk lelki ajándékot, amiből csak egy talentumnyit nyertünk, annak utána tanuljunk. Aki nem született katekéta, legyen kitanult katekéta.

2. A második út a *gyülekezettől magunkig* vezet. A lelkipásztor elindul a gyülekezet elvárásaitól és szeretne megérkezni saját magához. Szeretne, mert a szolgálat akkor nem teher, ha az elvárások és a magunk képessége és akarata megfelelnek. Tudjuk azonban, hogy ez nem mindenben, és nem mindig történik így.

Óvatosan állapíthatjuk meg, hogy a gyülekezetnek a lelkipásztor külsejére vonatkozó igényei – hogy legyen „szálára” is reprezentatív személyiség – ma már ritkábbak, mint 50, vagy 100 évvel ezelőtt. A 80-as években, az erdélyi lelkészhiány időszakában a gyülekezetek (főleg a kisebbek) nem válogathattak, az esperestől, püspöktől azt kérték, hogy küldjön nekik lelkipásztort, akármilyen „kicsit”, s még az erkölcstelen előéletű papot is elfogadták volna.

A lelki alkatra és a szolgálat minőségére vonatkozó elvárások legtöbbször indokoltak, helyesek, ezeknek igyekszünk eleget tenni. Ha mégis vannak kihagyásaink, nem egyszer halljuk a bejelentést: „mi azért fizetjük a papunkat, hogy... megtartsa az istentiszteletet, látogassa a családokat, legyen mindig itthon a parókián”. Nem esik jól az érvelés, a jogi hangnem, de el kell fogadnunk, mert abban, amit igényelnek, igazuk van. Nekünk azonban nem szabad a gyülekezet, a presbitérium előtt így nyilatkoznunk. Nem mondhatjuk: én szolgálok maguknak, maguk kötelesek engem megfizetni. Elvárásunk jogszerű ugyan, de szolgálatunk nem lehet a díjlevél teljesítésének a függvénye.

Igazi konfliktusos helyzetek akkor alakulhatnak ki, amikor az elvárások ellentmondanak Isten Igéjének és egyházunk törvényeinek. Ha például a gyülekezet erőlteti a búcsúztatót, ha a presbitérium azt készül határozni, hogy ne legyen vasárnap délután istentisztelet, ha el akarja törölni az eklézsiakövetést (Megvan még? Hány helyen?). Egyes esetekben a lelkipásztor kereshet áthidaló megoldásokat (az istentisztelet idejét tegyük át vasárnap délután 6 órára), de ezek nem lehetnek kompromisszumok elveink kárára, mert a kompromisszumot nem is a gyülekezettel kötjük, hanem saját lelkiismeretünkkel. Istennel pedig nem lehet „megalkudni”.

A gyülekezet elvárásairól szóló fejtegetéseimet egy nagyon pozitív saját tapasztalattal fejezem be. Kikerültem a gyülekezetbe és az első héten temetés volt. Nem ismerhettem a halottat, kértem tehát testvérét, aki a temetést bejelentette, hogy mondjon el mindent. Így válaszolt: tiszteletes úr, maga ne a halotról prédikáljon, hanem a Bibliából. Ez az egy személy által kimondott elvárás felmentett engem egész szolgálatomban az alól, hogy a prédikáció „halott-megemlékezés” legyen.

3. A harmadik út *magunktól magunkig* tart. Ez a különösnek hangzó megfogalmazás egy nagyon egyszerű, mindnyájunk által megtapasztalt és megélt önvizsgálatot jelent. Igényeink vannak magunkkal szemben, és el akarunk jutni oda, hogy ezeknek megfeleljünk. Szükségünk van arra, s gondolom, meg is tesszük, hogy életutunk egyes kilométerkövénél ezt megvizsgáljuk.

Önigényeink lehetnek túl magasak, azaz adottságainkon felül akarunk teljesíteni. Talán ennek alájátszottak szüleink, akik gyermekkorunkban zsenit, titánt láttak bennünk, igazolni látszik jeles teológiai indexünk, esetleg az egyházi fölötteseknek a bizalma. Az Isten elé állított lelkiismeretünk tükrében nemcsak azt kell megállapítanunk, hogy mire vagyunk hivatottak, képesek, hanem azt is, hogy mire nem, s ez utóbbi esetben ezekről le kell mondanunk.

A másik véglet ritkább: a lelkipásztor túl igénytelen magával szemben, nincs tudatában karizmáinak, talentumainak, s nem volt olyan fölöttese vagy barátja, aki bátorítsa. Ez – úgy gondolom – nálunk a sokszor emlegetett hiánycikk kérdése: egymás lelkigondozása. Ha pedig képességeink alatt végezzük a szolgálatot, ha például visszautasítjuk felajánlott egyházmegyei tisztségünket, kérdezzük meg magunktól: nem kényelemből, vagy éppen lustaságból tettük, vagy azért, mert félünk a felmerülő konfliktushelyzetektől?

A gépkocsivezető elérkezik egy útkereszteződéshez: mehet jobbra, előre, balra. Három utat jelöltem, de ezek nem egyenértékűek: a gyülekezet elvárásait, a magunk igényeit alá kell vetnünk az Istentől kapott megbízásunknak és küldetésünknek. Ezt pedig a Szentírásból olvassuk ki. Ha meglátjuk a jobbkez-szabály tábláját, kötelezettek vagyunk, hogy ezt az előírást betartsuk. A készülésünkre nézve azt szoktuk mondani, hogy a Szentírásnak a jobb kezünk felől kell lennie. Ez itt is érvényes, s ha az ott előírt irányt követjük, elkerülhetjük életünk karamboljait.

Mit jelent a szolgálat terhének gyönyörűsége? Azt, ha úgy tudjuk kielégíteni a gyülekezet helyes elvárásait és a magunk igényeit, hogy ezek megfeleljenek Isten akaratának.

II. Alkalmas és alkalmatlan idő

A 2Tim 4,2-ben olvasható *εὐκαίρως* és *ἀκαίρως* határozószók, s arra vonatkoznak, hogy akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, az Igével elő kell állni, azt hirdetni kell. Ezt az igehirdető egyház mindig is kötelezőnek érezte magára nézve.

A cím második felében ez a két kifejezés csak lazán, inkább csak a szolgálat mentén kapcsolódik a gyönyörűséges teher témához. Azt a kérdést is feltehetjük: szolgálhatunk csak az alkalmas időben gyönyörűséges, vagy az alkalmatlanban is?

Az 1989-et követő években a magunk elemzése során mindent erre az időtengelyre mértünk. Szolgálati időnknek ilyen kettéosztásától mi, 40 éven felüliek, ma sem tudunk szabadulni, s megfigyelhetjük, hogy nem csupán az egyházban történik így. Lásuk mi is most először azt, hogy miképpen álltunk elő az Igével a letűnt korszakban (1), és hogyan lehet és kell ezt azután, ma is megtenni (2).

1. Mit jelentett ebből a szempontból számunkra a *diktatúra*? Természetesnek vetjük, hogy az idő alkalmatlan arra, hogy előálljunk az Igével, s azt gondoltuk, hogy a következő évek alkalmasak lesznek. Vizsgáljuk meg azonban az ellenkezőjét.

A hatalom valóban megtett mindent, hogy az igehirdetést beszorítsa a templomba, hogy a katekézist korlátozza szombat-vasárnapra, hogy a diakóniát teljesen megbé-

nítsa. Tudtuk, hogy templomi igehirdetésünk és temetési prédikációink szinte egyedüli alkalmak, hogy előálljunk az Igével. Megtettük? Persze igen, de ezeket a korlátozott lehetőségeket jobban, másképpen is kihasználhattuk volna. Tudom, kemény hang, de ki mondom: sokszor jól jött nekünk ez a beszorítottság, kényelmesebb volt akár el is hagyni egy-egy istentiszteletet, ha a felsőbb hatóságok így parancsolták. Cenzúráztuk magunkat: még annyira sem mertünk a társadalmunkat érintő kérdésekről beszélni, amennyire lehetett volna. Láttuk a szekularizációs folyamatot, az ateista nevelés erkölcsöket is romboló hatását, úgy véltük, hogy az Ige hallgatóit nem is érdeklik a hit kérdései. Hely és név említése nélkül hozom fel a példát. Két olyan, templomban tartott temetési istentiszteleten vettem részt, amikor neves közéleti személyek fölött hangzott el a prédikáció. Mindkét alkalommal több száz igehallgató volt jelen, még a templomon kívül is. A prédikátor nyilván tudta, hogy a szertartás végén lesznek polgári megemlékezések, neki a feladata az, hogy Isten Igéje alapján feltámadásról, örök életről, Istenbe vetett reménységünkről beszéljen – egy olyan gyülekezetnek, amely erről máskor nem hallhatott. A lelkipásztor mindkét prédikációban törekedett a textusszerűsége, de keresztyén reménységeinkről egy szó sem esett, pedig erre ez az Isten által adott alkalmas idő lett volna.

Állítom, hogy a kommunizmus időszakában a hatalom alkalmatlanná akarta tenni az időt, de Isten alkalmakat nyújtott egy sajátos hangú igehirdetésre. A hívek fogékonnyabbakká váltak az evangéliumra, hegyezték fülüket a „más szóra”. Mi lelkipásztorok elemezhetjük, hogy az emberek miért jártak templomba. Talán azért is, hogy kultúrígényeiket itt elégítsék ki, hiszen máshol ez nem történhetett meg, vagy ha igen, nem azt kapták, amire szükségük volt. Talán azért, hogy istentisztelet előtt és után találkozzanak egymással és elbeszélgessenek. Talán azért, mert itt tiszta magyar szót hallhattak. Ezeket az okokat nem szabad leértékelnünk, feladatunk nem az, hogy a híveket ezért szidjuk, mert bármilyen motiváció is volt a háttérben, a mi meggyőződésünk az, hogy Isten számunkra a templomi, temetési istentiszteleteket alkalmas idővé tette. Nekünk pedig kötelességünk (lett volna) ezt alkalmas időként kihasználni, s az Igével előállni.

2. A *változások után* úgy gondoltuk, hogy eljött az alkalmas idő, hogy előálljunk az Igével, s korunkat úgy is tekinthetjük, mint amelyet Isten ajándékba adott az igehirdető egyháznak. Furcsa, de ennek ellenére valósnak tarthatjuk azt az érzésünket, hogy alkalmatlan időben élünk. Elemezzük ezt a helyzetet először a lelkipásztor, majd a gyülekezet felől.

Továbbra is fenntartom jó véleményem az erdélyi református *lelkész*i társadalomról, például, szívesen hallgatom gyülekezetem lelkipásztorainak jó igehirdetéseit, s remélem, hogy ez valamennyire fokmérője annak, ahogyan általában prédikálunk. Szükségesnek látom azonban egypár olyan torz, vagy torzulóban levő jelenségre felhívni a figyelmet, amelyek önmagukban nem elítélendők, sőt adott időkeretben javallottak, de amelyek az igehirdetés rovására mennek. Az adminisztráció, a pénzügyvitel túl sok időt és szellemi energiát igényel. Csak kevés lelkipásztornak adatott meg, hogy az egyház-község könnyelőt alkalmazzon, és ezzel időt szabadítson fel a készülés számára. A közéleti részvételt nem tagadhatjuk meg, de ez lehet időrabló foglalatosság. Nagyon sajátos feladatunk ez, és nem mindig oldjuk meg kellőképpen és megfelelő mértéktartással,

mert megtörténik, hogy csupán díszletként, fotósok csemegéjeként vagyunk jelen egy-egy szobor vagy emléktábla avatásánál. Ha pedig megszólalunk, nem az Igével állunk elő, hanem mással, vagy ha mégis, sokbeszédűségünkkel untatjuk a „közönséget”. Más. A testvérgyülekezeti kapcsolatoknak örvendünk, de még a kisebb gyülekezetekben is meg lehetne bízni egy gyülekezeti tagot, hogy ennek szervezési részét, az ajándékcsoomagok elosztását vállalja, és mentesítse ez alól a lelkipásztort. A pályázatok megírására is kellene ebben jártságabbakat keresni. Lehetetlen helyzet az, amit valaki elmondott lelkészársának, hogy tí. több időt kell eltöltenie állandóan elromló autójával a garázsban, mint az irodában. A felsorolt foglalatosságok sok időre kiszoríthatnak az íróasztal mellől, pedig az igazi időigényes munkánk a prédikációra készül. Elnézést kérek hallgatóimtól, ha egyes esetekben sarkítottam, s azoktól főleg, akikre ezek nem vonatkoznak, mert ők valóban előállnak az Igével (és nem mással) a szabadság alkalmatlan idején is.

Úgy érzem, hogy a „hirdesd az Igét alkalmas és alkalmatlan időben” bibliai parancsban benne van az igehirdetés szolgálatának az elsőbbsége, természetesen az igehirdetés fogalmába beleértem annak mindegyik formáját. Ezt az elsőbbséget a hegyére állított kúp ábrájával (így is mondhatnám tölcserhasonlattal) érzékeltetem. Isten elhívott, megbízott az igehirdetés szolgálatával, ez van a tudatom legmélyén (a kúp alján). E fölött rétegekként helyezkednek el a különböző foglalatosságaim és minőségem. Részt veszek a művelődési életben, gazdasági tanácsokat adhatok, a polgári társadalomnak alkalomadtán hasznos tagja lehetek, megfelelő mértékben akár politikusként is megnyilvánulhatok és társasági életet is élhetek, s ezeknek sorrendje, tehát hogy mi van feljebb és mi van lejjebb, egyénenként változik. De van egy állandó minősítem: *igehirdető vagyok*, ami meghatározza és lehatárolja időben, befektetett szellemi energiában, lelkületben a felső rétegeket.

Bár Pál apostol figyelmeztetése az igehirdető Timóteushoz szól, egypár pillantással nézzünk a *gyülekezetre*, amely sokszor alkalmatlannak tartja az igehirdetés idejét. Megint csak nem kárhozatos dolgokra gondolok, hanem olyanokra, amelyek önmagukban hasznosak, szórakoztatóak, de eltávolítják az igehirdetés helyétől és betöltik annak idejét. Nem szidom én a mai autós világot, de a vasárnap kiránduló, a bel- és külföldi utakat bejáró gyülekezeti tagok tudatában az igehirdetés sokadik helyre kerül. A tv-s sportmérkőzések, a sorozatfilmek többször is egybeesnek az istentisztelet idejével, amely így alkalmatlanná válik arra, hogy az igehirdetést meghallgassák. Azon túl, hogy mi lelkipásztorok megállapítjuk, hogy ma ilyen a világ, és nem változtathatunk rajta, nagyobb felelősséget helyez vállunkra ez a ritkábban látogatott szolgálat, hogy amikor mégis eljönnek a templomba, adjunk nekik valami mást, többet, mint amennyit a mai élet nyújt.

Előadásomat bibliai ihletésű gondolatokkal kezdtem, azzal is fejezem be. A tanítványok lejönnek a boldogság hegyéről, kapják a küldetés parancsát, majd elmennek a missziói útra. Jézus ennek az útnak az igájára, terhére készíti elő őket: beszél visszautasításról, arról, hogy törvényszékek, helytartók elé állítják őket (Mt 10,1–33). Így történt ez az ószövetségi elhívástörténetekben is: Mózeset a fáraó visszautasítja (2Móz 5,1–5),

Ézsaiásnak számolnia kell Izráel kemény szívével, vakságával, süketségével (Ézs 6,9–10), Jeremiás ellen saját népe fog viaskodni (Jer 1,19), Ezékielnek a pártos ház ellen kell ítéletet mondania (Ez 2,6).

Tudom, hogy terheink nem olyanok és nem akkorák, mint a bibliai küldötteké, életünk nem kerül veszélybe, még lelkipásztori állásunk sem. De a visszautasítás, a közömbösség, a hiábavaló szolgálat után nemegyszer éreztünk fáradtságot, vagy éppen elkeseredésünkben le akartuk vetni a lelkipásztori igát nyakunkról.

A megfáradt, veszélybe került Illésnek el kellett jutnia egy másik hegyig, a Sínaiig, ahol megpihent és új erőt nyert új feladatok teljesítésére. A „jőjjetek hozzám, akik megfáradtatok” hívás jelentse azt, hogy ismét felmegyünk a hegyre: kinyitjuk az Írást, nemcsak azért, hogy textust keressünk, hanem hogy a hozzánk szóló illési szelíd és halk hangot meghalljuk. Csendes, 1–2 perces imádságban érezhetjük, hogy hegyen vagyunk, ahol „összeér” a felülről jövő erő és a mi fáradtságunk. Keressük azt a barátot, akinek talán a megpróbáltatásain és a kitartó hitén keresztül nyugodhatunk meg.

Bár sokszor lennénk fenn a hegyen, bár sokszor éreznők, hogy Vele és tanítványtársainkkal együtt szolgálatunk nem lerázandó iga, hanem gyönyörűséges, boldog teher – mindig, alkalmas és alkalmatlan időben is.

Elhangzott Ratosnyán, a Marosi Egyházmegye Lelkészségtervezletén, 2009. június 3-án.